

focus@ongewervelden.11

november 2008

11de focus@ongewervelden 2008

Ook veel slakken in jouw tuin? Schijnbaar ondervinden deze dieren bij ons nog geen hinder van de klimaatverandering. Of zou dit alleen gelden voor de meest algemene soorten? Hoe reageren op een overlast van slakken? Zijn alle middelen goed? Voor één soort is er alvast een culinaire oplossing: de Segrijnslak is niet enkel het dier van de maand maar schijnt ook een delicatessen te zijn.

Volgende thema's komen aan bod:

- **Dier van de Maand: De Segrijnslak (*Cornu aspersum*)**
- de Wijngaardslak
- Vlaamse insectenweek: 22 tot 31 mei 2009
- haften, steenvliegen en kokerjuffers
- de activiteitenkalender
- varia

Dier van de maand: De Segrijnslak (*Cornu aspersum*)

Tekst: Ronny De Clercq / IWG Lampyris

Foto: Ian Duster

De Segrijnslak / *Cornu aspersum* Müller 1774 (Check List of European Continental Mollusca, 2001 edition), voorheen *Helix aspersa*

De Segrijnslak is het kleinere, algemenere neefje van de Wijngaardslak (*Helix pomatia*). Vroeger hadden ze ook gelijkende wetenschappelijke namen (*Helix aspersa*).

Recentelijk werd vastgesteld dat de Segrijnslak toch niet zo nauw verwant was aan de Wijngaardslak (Genus Helix) als eerder gedacht, daardoor kwam de soort in een nieuw genus terecht.

Voor de "nieuwe" benaming is teruggегреpen naar een oudere benaming die oorspronkelijk enkel op misvormde schelpen van deze soort sloeg.

Verspreiding:

Vooral in een meer stedelijke omgeving kan de Segrijnslak bij ons in grote aantallen voorkomen. Het is een soort die niet van strenge winters houdt en dan ook verder naar het zuiden, in Frankrijk en rond de Middellandse Zee nog algemener voorkomt dan in België. In ons land zullen het vooral de mensen uit de westelijke landshelft zijn die de Segrijnslak als een algemene soort beschouwen, hoe verder naar het oosten, hoe zeldzamer ze wordt. In Limburg zou deze slak niet voorkomen, in het Groothertogdom Luxemburg ontbreekt ze eveneens. In Nederland beperkt het verspreidingsgebied zich tot de kuststrook, steeds smaller wordend naar het noorden toe. We kunnen dus stellen dat de Segrijnslak hier op de grens van haar verspreidingsgebied leeft. Op de Britse eilanden komt de soort overal voor.

De "Petit-gris", zoals onze culinaire zuiderburen ze ook noemen, staat bekend als een lekkere "escargot" en is door de liefhebbers over de hele wereld verspreid. Op veel plaatsen met een geschikt klimaat, niet te warm, niet te koud, komt de Segrijnslak momenteel als verwilderde soort voor, vaak als een plaag.

Kenmerken:

De schelp van de Segrijnslak wordt niet groter dan 35 millimeter. Het huisje heeft vier tot vijf windingen, is bruin tot donkerbruin en heeft een zeer grillige tekening van lichtere en donkere spiraalbanden. Deze banden bestaan uit lichte en donkere vlekjes, er zijn ook exemplaren waarbij de tekening nauwelijks te zien is. Huisjes kunnen ook sterk verweerd zijn waardoor er nog maar weinig van de tekening overblijft.

Het woord "segrijn" dat in de Nederlandse naam voorkomt, heeft betrekking op de naam voor een soort leer, gemaakt van de huid van roggen en haaien. Waarschijnlijk heeft het betrekking op de gelijkenis van het kleurpatroon.

De totale lengte van het dier tijdens het kruipen is maximaal 6 centimeter. De kleur van het lichaam is licht- tot donkergrijs en niet gevlekt.

Behalve de spiraalbanden die op de schelp voorkomen, vindt je verticale ribbeltjes op de schelp, die zich vormen bij elke groeistilstand. De opvallendste ribbels komen overeen met elke winterrustperiode die het dier doormaakte, zo kan je tellen hoe oud de slak is die je vond. Segrijnslakken kunnen tot vijf jaar oud worden.

Levenswijze:

Zoals we al vermelden, is de Segrijnslak in onze contreien vooral in de omgeving van de mens te vinden. De soort heeft behoefte aan voldoende kalk voor de opbouw van de stevige schelp, je zal dan ook de meeste Segrijnslakken vinden in de buurt van oude muren, waar ze veel kalk vinden in de oude metselspecie. Oude ommuurde tuinen zijn het biotoop bij uitstek voor deze soort.

De Segrijnslak komt vooral 's nachts tevoorschijn, omdat het dan vochtiger is, maar ook na een regenbui komen de slakken massaal eten. Het menu bestaat voornamelijk uit jonge, groene planten of scheuten, maar desnoods eet de Segrijnslak ook allerlei ander organisch materiaal, een vochtige kartonnen doos gaat er ook altijd in!

Zachte, vochtige nachten zijn het beste moment om deze beestjes gade te slaan. Vooral in het voorjaar kan je dan getuige zijn van de spectaculaire paring.

Zoals de meeste landslakken, zijn ook de Segrijnslakken hermafrodiet, dat wil zeggen dat de dieren zowel mannelijk als vrouwelijk zijn! Toch komt zelfbevruchting maar hoogst zelden voor. Na een baltsritueel kruipen de partners al "kussende" met hun voetzolen tegen elkaar op, ter "stimulering" schieten de slakken een liefdespijl in elkaars lichaam, een kalknaald van bijna een centimeter lang. Wat de precieze bedoeling van deze liefdespijl is, is nog niet met zekerheid achterhaald, het is zeker een overdracht van chemische stoffen, maar of deze dienen om de seksuele drift te stimuleren of om de paring met mogelijke volgende partners te verhinderen, is nog niet duidelijk. Hoe dan ook, nadat ze elkaar een liefdespijl in het lijfje geschoten hebben, gaan de Segrijnslakken over tot een wederzijdse bevruchting.

Afhankelijk van de grootte van het moederdier worden er tien tot honderd kogelronde eitjes, elk met een doormeter van zo'n vier millimeter, in een zelfgegraven kuiltje in de vochtige grond gelegd, meestal onder dezelfde stenen waar de slakken zich ook overdag terugtrekken. Na twee tot vier weken komen de jonge slakjes uit hun eitjes. Bij gunstige omstandigheden kunnen ze al bij aanvang van hun tweede levensjaar geslachtsrijp zijn. Om perioden van droogte en koude door te komen, sluiten Segrijnslakken hun schelp af met een leerachtig vlies, stevig, maar geen kalkplaatje zoals bij de Wijngaardslak.

Verhouding met de mens:

Met hun slijm kunnen slakken hun eigen verwondingen en schelpbreuken repareren, de mens heeft al lang ontdekt dat hij ook zelf gebruik kan maken van deze wonderlijke eigenschappen en op zich is slakkenslijm al een eeuwenoud **huismiddeltje** voor allerlei verwondingen en kwaaltjes.

Sinds kort is er nu de rage om slakkenslijm te gebruiken in allerlei zalfjes en crèmes als middel tegen rimpeltjes en littekens. Het is het slijm van de Segrijnslak welke daarvoor gebruikt wordt!

Net als de Wijngaardslak is de Segrijnslak ook bijzonder **lekker** om te eten, liefhebbers vinden ze zelfs smakelijker dan haar grotere verwante. De bereiding is eenvoudig: eerst slakken rapen, het is goed om de slakken eerst enkele dagen meel of iets dergelijk te voeden, zodat hun darmen "properder" worden, dan wassen en met een klontje knoflookboter een tijdje bakken of koken. De Petit-gris wordt dan ook wereldwijd gekweekt en verhandeld, ingemaakt of vers.

Maar behalve een gewilde delicatessie, kan de Segrijnslak ook een **plaag** worden, zeker in landen waar het eten van slakken niet echt in is!

In de tuin kan deze soort heel wat schade aanrichten en moet er soms ingegrepen worden. Mijn eerste raad zou zijn: opeten! Maar als je toch naar verdelgingsmiddelen gaat grijpen, gebruik dan a.u.b. niet de zogenaamde "biologische" bestrijdingsmiddelen die ziekten en plagen onder de slakkenpopulaties verspreiden! Dergelijke z.g. "milieuvriendelijke" middelen kunnen het uitsterven van hele populaties veroorzaken, niet enkel de beesten die op ongewenste plaatsen in je tuin aan de "verkeerde" planten eten, ook de onschuldige slakken zullen door overdracht van de besmetting sterven. Voor mij dan toch liever de blauwe korrels, daar bestaan er ook al soorten in, die niet schadelijk zouden zijn voor vogels en zoogdieren, door zuinig met die korrels om te springen, doodt je enkel die slakken die op de verkeerde plaats komen eten!

Waarnemingen gevraagd:

Elke waarneming van de Segrijnslak is bruikbaar om een completer beeld te krijgen van het voorkomen van de soort. Graag jullie waarnemingen aan Ronny De Clercq, medewerker IWG Lampyris, de.zonnebloem@skynet.be

Vermeld steeds de precieze locatie en het aantal gevonden schelpen en/of levende dieren.

Waarnemingen kunnen natuurlijk ook ingebracht worden op waarnemingen.be

Alvast bedankt!

Wijngaardslak

Ook van de wijngaardslak worden waarnemingsgegevens bijgehouden op het INBO. Stuur jullie waarnemingen met vermelding van vindplaats (gemeente en utm of toponiem) naar jo.packet@inbo.be

Vlaamse insectenweek: 22 tot 31 mei 2009

De Vlaamse Vereniging voor Entomologie organiseert in de laatste week van mei 2009 een heuse **Vlaamse Insectenweek**. Hoewel insecten meer dan 75% van de gekende fauna uitmaken zijn ze toch niet zo gekend bij het grote publiek.

En onbekend maakt onbemind.

Natuurpunt Educatie is één van de partners van deze insectenweek. Daarom willen we vragen of je met jouw afdeling in één van de twee weekends die in deze week vallen een insectenwandeling of –infoavond kan organiseren.

Bovendien valt de **Europese Nacht van de Mot** (21-25 mei 2009) in dezelfde week.

Het uitgelezen moment om een nachtvlinderavond te organiseren!

Wim Veraghtert van Natuurpunt Educatie begeleidt nachtvlinderavonden en geeft voordrachten over diverse onderwerpen zoals: Insecten in de Tuin.

Meer info: wim.veraghtert@gmail.com

Haften, steenvliegen en kokerjuffers

Sinds begin oktober heb ik een beurs als postdoctoraal onderzoeksmedewerker bij FWO-Vlaanderen. De komende drie jaar zal ik de haften of eendagsvliegen (Ephemeroptera), steenvliegen (Plecoptera) en kokerjuffers of schietmotten (Trichoptera) van België bestuderen. Deze drie groepen stellen hoge eisen aan het water waarin de larven ontwikkelen, maar over hun verspreiding in België is nog zeer weinig geweten.

Om te beginnen zal ik de collecties van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN) en de Faculté de Sciences Agronomiques de Gembloux (FSAG) bestuderen en ook al het materiaal dat de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) verzamelde in het kader van biologische waterkwaliteitsbepalingen. Daarnaast is extra materiaal van zowel adulten als larven steeds welkom (liefst bewaard in alcohol en met vindplaatsgegevens). Momenteel wordt het vangen van nachtvlinders steeds populairder en ook kokerjuffers worden vaak gevangen met lichtvallen. Als je van alle soorten een paar exemplaren bewaart en opstuurt, zou dit kunnen helpen om een beter idee te krijgen van de verspreiding van de verschillende soorten, wat kan bijdragen tot de bescherming van geschikte biotopen.

De meeste soorten kunnen helaas enkel met behulp van een binoculair worden gedetermineerd en met digitale foto's kan ik dus niet veel doen.

Groeten,

Koen Lock

koen_lock@hotmail.com

Universiteit Gent, Laboratorium voor Milieutoxicologie en Aquatische Ecologie
J. Plateaustraat 22
9000 Gent

Activiteitenkalender

6 november 2008

Ronse

Determineren spinnen, Bryan Goethals

Afspraak: De Woeste Hoogte, Hotondstraat 2, 9600 Ronse 19u30 - 22u30
Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*
Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37 of lampyris@telenet.be

13 november 2008

Olen

Bespreking wateranalyses

Afspraak: Pastorie St. Jozef Olen, Lichtaartseweg 200 om 19u30 – 22u00
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen 011/ 21.65.50 of ericstoffelen@skynet.be

20 november 2008

Ronse

Determineren ongewervelden Paddenbroek

Afspraak: De Woeste Hoogte, Hotondstraat 2, 9600 Ronse 19u30 - 22u30
Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*
Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37 of lampyris@telenet.be

27 november 2008

Londerzeel

Steken, beten en prikken van insecten, Michel Asperges

Afspraak: Brandweerkazerne (grote zaal), Mechelsestraat 72, Londerzeel om 20u00.
Organisatie: Bijenvrienden Londerzeel (imkers), Natuurpunt Londerzeel en gemeentebestuur Londerzeel
Info: Jef Beuckelaers 0479/ 51.46.04

27 november 2008

Zutendaal

Resultaten van het onderzoek in de A-beekvallei

Afspraak: Bijen- en insectencentrum 'De Lieteberg', Zuurbroekstraat 16, Zutendaal van 19u tot 22u.
Organisatie: NP Educatie
Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55 of nobby.thys@natuurpunt.be

28 november 2008

Turnhout

Loopkevers , Nobby Thys

Afspraak: Secretariaat Natuurpunt Educatie, Graatakker 11 Turnhout van 19u tot 22u.
Organisatie: NP Educatie
Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55, nobby.thys@natuurpunt.be

Varia

Wil je de focus@ongewervelden in de toekomst *niet meer* ontvangen, geef dan jouw naam en e-mailadres door op ons **contactadres** focus.ongewervelden@telenet.be
Je kan op dit adres ook terecht voor het doorgeven van gegevens van andere geïnteresseerden, mededelingen en teksten voor de volgende focus, vragen en suggesties...

De lijst met namen waar je waarnemingsgegevens naar toe kunt sturen is te vinden op:
<http://www.lampyris.be/waarnemingen.htm>

Voor alle andere taxonomische groepen één adres: www.waarnemingen.be

Dank voor het lezen en tot de volgende keer.